

# FRANSIZ İDARE HUKUKU'NUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Av. Esin Tuncerođlu Göçgeldi

## FRANSIZ İDARE HUKUKU'NUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Fransa'da Fransız İhtilali'nden sonra, 16-24 Ağustos 1790 tarihli Kanunla, “idarî ve adlî makamların ayrılığı ilkesi” (principe de la séparation des autorités administratives et judiciaires) kabul edilmiş ve hâkimlerin idareye karşı açılmış davalara bakmaları, idarî işler hakkında karar vermeleri ceza tehdidi altında yasaklanmıştır<sup>1</sup>. Bu kanunun ikinci bölümünün 13. maddesi şöyle demektedir:

“Adlî görevler, idarî görevlerden ayırdırlar ve her zaman ayrı kalacaklardır. Hâkimler, hangi şekilde olursa olsun idarî makamların işlerine karışamazlar, görevleri dolayısıyla idarecileri mahkemelere çağıramazlar; aksi takdirde görev suçu işlemiş olurlar”<sup>2</sup>.

Fransa'da idareyle ilgili uyuşmazlıklar hakkında mahkemelerde dava açılması bu şekilde yasaklanınca, idarenin eylem ve işlemlerinden zarar gören vatandaşlar, mahkemelere başvuramadıkları için doğrudan doğruya idareye başvurup zararlarının giderilmesini istediler. Bu durumda idare ile bireyler arasındaki uyuşmazlık hakkında doğrudan doğruya yine idare karar veriyordu. İdare ile vatandaşlar arasındaki uyuşmazlık hakkında idarenin kendisinin karar vermesi sistemine “idareci-hâkim sistemi (système de l'administrateur-juge)” denmektedir. Bu ise adalet ve hakkaniyete aykırıydı. Çünkü idare aynı davada hem taraf, hem de hâkim oluyordu. Neticede bu durumu bir ölçüde de olsa gidermek için “Conseil d'État” kuruldu. Ancak Conseil d'État'nın uyuşmazlıklar hakkında karar verme yetkisi yoktu. Uyuşmazlık hakkında bir karar tasarısı hazırlayıp devlet başkanına bunu bir teklif olarak sunuyor; kararı devlet başkanı veriyordu. Bununla birlikte Conseil d'État'nın prestiji ve hukukî otoritesi öyle yerleşti ki, yetmiş beş yıl boyunca, uyuşmazlıkların çözümü konusunda Conseil d'État'nın önerilerinin aşağı yukarı hepsi devlet başkanı tarafından benimsendi. Sonunda 24 Mayıs 1872 tarihli kanunla, Conseil d'État'ya uyuşmazlıklar hakkında kesin karar verme yetkisi tanındı. 1872'den bu yana Conseil d'État, bir idarî yargı organı olarak etkin olarak çalışmış ve idare hukukunun pek çok önemli kavram, kurum ve ilkesini geliştirmiştir.

---

<sup>1</sup> <http://fr.jurispedia.org//>

<sup>2</sup> <http://www.legifrance.gouv.tr//>

## FRANSIZ İDARİ YARGI TEŞKİLATI

İlk olarak değinilecek olan idari mahkemeler, idarî yargı alanında genel yetkili mahkemelerdir. Her mahkeme asgarî bir başkan ve üç ya da dört üyeden oluşur. Önemli mahkemelerde çok daha fazla sayıda üye bulunur. İdare ve vergi davaları olmak üzere iki daireye ayrılırlar. Kararlarına karşı idarî istinaf mahkemesine başvurulabilir. İdari istinaf mahkemelerinin ise sayıları beştir. Mahkeme dairelere bölünür. Mahkeme başkanı Danıştay üyesi derecesindedir ve mahkemenin idaresinin yanı sıra acil davalara tek başına bakar. Danıştay'ın ise başkanlığını Başbakan, yokluğunda ise Adalet Bakanı yapar. Ancak uygulamada fiilî başkanlığı, başkan yardımcısı adı altında üyelere denir. Yargılama bölümü, bir başkan, üç başkan yardımcısı ve üyelere denir on alt bölüme ayrılır. Danıştay'ın yargılama bölümü bazı davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak; bazı davalara istinaf mahkemesi olarak ve idare mahkemeleri kararlarına ise, temyiz mercii olarak bakmaktadır.

Fransa'da en üst düzey idari yargı konumundaki Danıştay, aynı zamanda hem birinci derecede yetkili istinaf mahkemesi hem de en üst düzey temyiz mahkemesidir. Ulusal önem taşıyan davalar doğrudan doğruya Danıştay'da görülür; başka bir deyişle bu davalarda Danıştay hem ilk derece hem de son derece yargı makamıdır. Özellikle Cumhurbaşkanının ve Başbakanın kararnamelerine karşı, bakanların yönetmelik genelgelerine karşı ve uygulama alanı idari bir mahkemenin yetkisini aşan kararlara karşı adalete yapılan başvurular için böyledir. İdari istinaf mahkemelerinin kurulmasından sonra istinaf mahkemesi yetkisi kısıtlanan Danıştay, bazı davalarda, özellikle de belediye seçimleri ve kanton seçimleri uyuşmazlıklarında hâlâ bu yetkisini korur<sup>3</sup>.

Danıştay'ın yargı faaliyetleri, on alt bölüme ayrılmış olan uyuşmazlık bölümü tarafından yürütülür. Bölüm başkanı veya alt bölüm başkanlarının karar yetkileri kapsamına girebilecek basit davalar dışında, kararlar, üç ila on yedi üye arasında memurdan teşekkül eden yargı kurulları aracılığıyla ortaklaşa alınır. Ortaklaşa alınan her karar öncesinde yapılan açık oturumda bir üst düzey hükümet görevlisi tarafların iddialarını okur. Üst

---

<sup>3</sup> Letourneur M., Bauchet Jacqueline, Le Conseil d'Etat et Les Tribunaux Administratifs, Paris.

düzy hükümet görevlisi Danıştay'ın bir üyesidir ve Danıştay'daki diğer meslektaşları gibi bütünüyle bağımsızdır. Görevi, açık oturum sırasında davayı tarafsız bir biçimde sunmak ve uygun gördüğü çözümü adil bir biçimde önermektir. Bu açıklamalardan sonra 2000 yılına ait dava sayılarına ilişkin istatistiksel bilgi aşağıda sunulmuştur<sup>4</sup>.

<b>2000 Yılında İdari Yargıların Faaliyetleri</b>			
	<b>Danıştay</b>	<b>İstinaf Mahkemeleri</b>	<b>Mahkemeler</b>
<b>Kayıtlı Davalar</b>	12 274	16 540	113 059
<b>Karara Bağlanmış Davalar</b>	12 159	12 906	118 991
<b>Süren Davalar</b>	10 159	37 723	201 534

## **GÜNÜMÜZDEKİ DURUM İÇİN GETİRİLEN ÇÖZÜMLER**

İdari yargılara sevk edilen davaların sayısındaki artış karşısında, yargı kararı sürelerinin makul sınırlar içinde tutulmasını sağlamak için birtakım reformlar yapmak zorunlu hale gelmiştir. Önemli düzeyde artan bir çalışma gayreti dışında, bu amaç doğrultusunda farklı yapıda birtakım önlemler de alınmaktadır. Bunlara örnek olarak Paris bölgesinde idari istinaf mahkemelerinin açılması, Paris ve Cersailles'dakilerden sonra Melun'da ve Cergy-Pontoise'da yeni idari mahkemelerin açılması, bütün mahkemelerde çalışanların sayılarının ve olanaklarının arttırılması, bilgisayarlı işleyişe geçilmesi, usullerde yalınlaşma ve çeşitlilik sağlanması sayılabilir. Bu uyarılama hareketinde, acil durumların gereklerini karşılamak amacıyla bir seri yargı usulü getirilmiştir. Bu usul, bir idari kararın, karara konu olan durumun acillik gerektirmesi ve kararın yasallığı konusunda ciddi bir kaygı olması durumunda çok kısa sürelerde askıya alınmasını sağlar. Bir temel özgürlüğe ciddi ve açıkça yasadışı bir zarar verilmesi durumunda, kırk sekiz saat içinde durumu karara bağlamakla yükümlü olan seri yargı yargıcı idari organlara ihtar çekmeye varacak kadar geniş yetkilerle donatılır. Aynı zamanda yargı makamlarına, kararlarının iyi bir biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla da çeşitli olanaklar verilmiştir. Sözgelimi idari mahkemeler, idari istinaf mahkemeleri ve Danıştay, kendi kararlarının uygulamasına

<sup>4</sup> www.conseil-etat.fr

yönelik olarak idari organlara ihtar çekme ve itaatsizlik cezası verme yetkileriyle donatılmışlardır<sup>5</sup>.

---

<sup>5</sup> Stirn Bernard, Makale, İdari Yargı, 2002.